

ΕΥΤΥΧΩΣ ΠΟΥ “ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑ”

Σύντομη ιστορία της χρηματοδότησης του ελληνικού κράτους για τη “διαχείριση” των μεταναστών εργατών

Για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης των μεταναστών εργατών έχουμε μιλήσει και παλιότερα σε αυτό το περιοδικό και σίγουρα θα μιλήσουμε και στο μέλλον. Κατά τη γνώμη μας είναι ένα θέμα που όσο περνάει ο καιρός θα γίνεται όλο και πιο επίκαιρο. Σε αυτό το κείμενο θα προσπαθήσουμε να φωτίσουμε τις χρηματικές ροές πίσω από την διαδικασία εγκλεισμού των μεταναστών εργατών σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, που τώρα πια ξεκινούν από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μπορεί να φτάνουν μέχρι και το επαρχιακό τυροπιτάδικο, τελευταίο κρίκο μιας μακράς αλυσίδας. Η αλήθεια είναι ότι η έλλειψη χρόνου και η αδυναμία εξεύρεσης στοιχείων από μέρους μας για όλο αυτό το πλήθος των διαφόρων χώρων εγκλεισμού που φαίνεται να φτάνουν τους 100 σε όλη την επικράτεια, μας οδήγησαν στο να εστιάσουμε κυρίως στην πιο φρέσκια (μέχρι στιγμής) εξέλιξη αυτής της διαδικασίας. Οπότε αυτό που ακολουθεί (θέλει να) είναι κυρίως μια σύντομη ιστορία της δημιουργίας των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ) και των Κέντρων Κλειστής Φιλοξενίας. Προφανώς αυτή η ιστορία αφήνει πάρα πολλά απ' έξω. Παρόλα αυτά πιστεύουμε ότι τα ευρήματα είναι διαφωτιστικά.

Ας ξεκινήσουμε από αυτά που θα έπρεπε να θεωρούμε αυτονόητα αλλά δεν κουραζόμαστε να επαναλαμβάνουμε. Σε τούτη εδώ την κοινωνία ο περιοδικός εγκλεισμός των μεταναστών εργατών ήταν εξαρχής δομικό στοιχείο της διαδικασίας της παρανομοποίησής τους. Μιας διαδικασίας που μπορεί να εξελίσσεται και να μεταβάλλεται αλλά παραμένει σταθερή στρατηγική του ελληνικού κράτους εδώ και κοντά δυόμιση δεκαετίες από τότε που με την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ άρχισαν να συρρέουν πλήθη βαλκάνιων προλετάρων που θα μετατρέπονταν με τη βία (όπως πάντα) σε φορείς της μάλλον πιο υποτιμημένης εργατικής δύναμης στην λαμπρή ιστορία του σύγχρονου ελληνικού καπιταλισμού. Σε όλα αυτά τα χρόνια οι μετανάστες εργάτες συλλαμβάνονταν είτε στα σύνορα είτε στα αστικά κέντρα και περνούσαν μια περίοδο εγκλεισμού (πολλές φορές κατ'επανάληψη), σε χώρους και μέρη που ποικίλλαν. Από κρατητήρια διαφόρων διαβόητων Α.Τ., αυτοσχέδια κέντρα κράτησης και “κέντρα φιλοξενίας”, μέχρι διάφορες αποθήκες και κοντέινερ των ακριτικών περιοχών τούτου εδώ του σκατότοπου, το ελληνικό κράτος με την επινοητικότητα που διακρίνει κάθε εκμεταλλευτή έβρισκε τρόπους και τόπους να παρκάρει και να εκπαιδεύει αυτό το (καθόλου αμελητέο) κομμάτι της εργατικής τάξης ως προς την θέση του στην ταξική πυραμίδα του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού και το τι ακριβώς συνεπάγεται αυτή η θέση.

Παράλληλα, όμως, με αυτή την κεντρική στρατηγική δεν πρέπει να μας διαφεύγει και ένα δεύτερο κομμάτι που αφορά αυτή τη διαδικασία και έχει να κάνει περισσότερο με τη διεθνή ιστορική συγκυρία και τη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας. Και εξηγούμεθα: Το ελληνικό κράτος τόσο λόγω της γεωγραφικής του θέσης -ανάμεσα σε Ευρώπη, Ασία και Αφρική- όσο και της πολιτικής του θέσης -μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εντός Σένγκεν- από το 2002 και μετά βρίσκεται σε μια πολύ ιδιαίτερη θέση. Τα σύνορά του -χερσαία και θαλάσσια- είναι το κύριο σημείο εισόδου για την συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών που προσπαθούν να φτάσουν σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες χωρίς να έχουν τα “απαράτητα έγγραφα”.

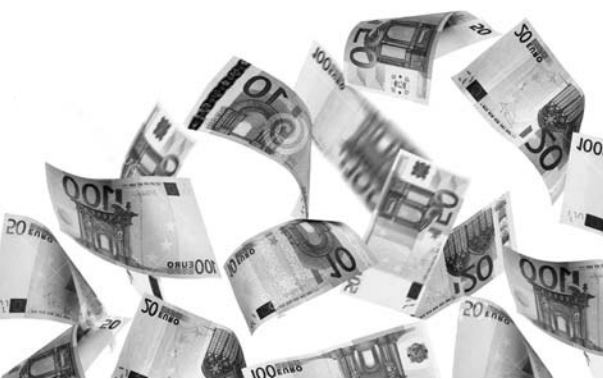
Από το 2002 λοιπόν τα πράγματα αλλάζουν. Τώρα πια το ελληνικό κράτος δεν έχει μόνο να “διαχειριστεί” μετανάστες από την Αλβανία ή την ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων που τελικός τους προορισμός ήταν η Ελλάδα. Με τον πόλεμο ήδη να μαίνεται στο Αφγανιστάν και αργότερα, το 2003, στο Ιράκ, εκατομμύρια ανθρώπων προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη για να μπορέσουν κάπως να επιβιώσουν. Το ελληνικό κράτος λοιπόν βρίσκεται να διαχειρίζεται αυτές τις τερά-

στιες μεταναστευτικές ροές όχι μόνο για λογαριασμό του αλλά και για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και προς αποφυγή παρεξηγήσεων, εδώ δε μιλάμε για το ανόητο παραμύθι της “Ευρώπης Φρούριο”. Τα ευρωπαϊκά κράτη, ακριβώς όπως το ελληνικό, μακράν του να θέλουν να υψώσουν απροσπέλαστα τείχη, αντιμετώπιζαν (και συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν) αυτούς τους τεράστιους πληθυσμούς με την ίδια παλιά κλασική λογική που αντιμετώπιζονταν οι μετανάστες στην θλιβερή ιστορία του καπιταλισμού. Τους έβλεπαν σαν διαθέσιμη υποτιμημένη (εως εσχάτων) εργατική δύναμη. Τους έβλεπαν, ξερογλύφονταν και κατέστρωναν σχέδια διαχείρισής τους.

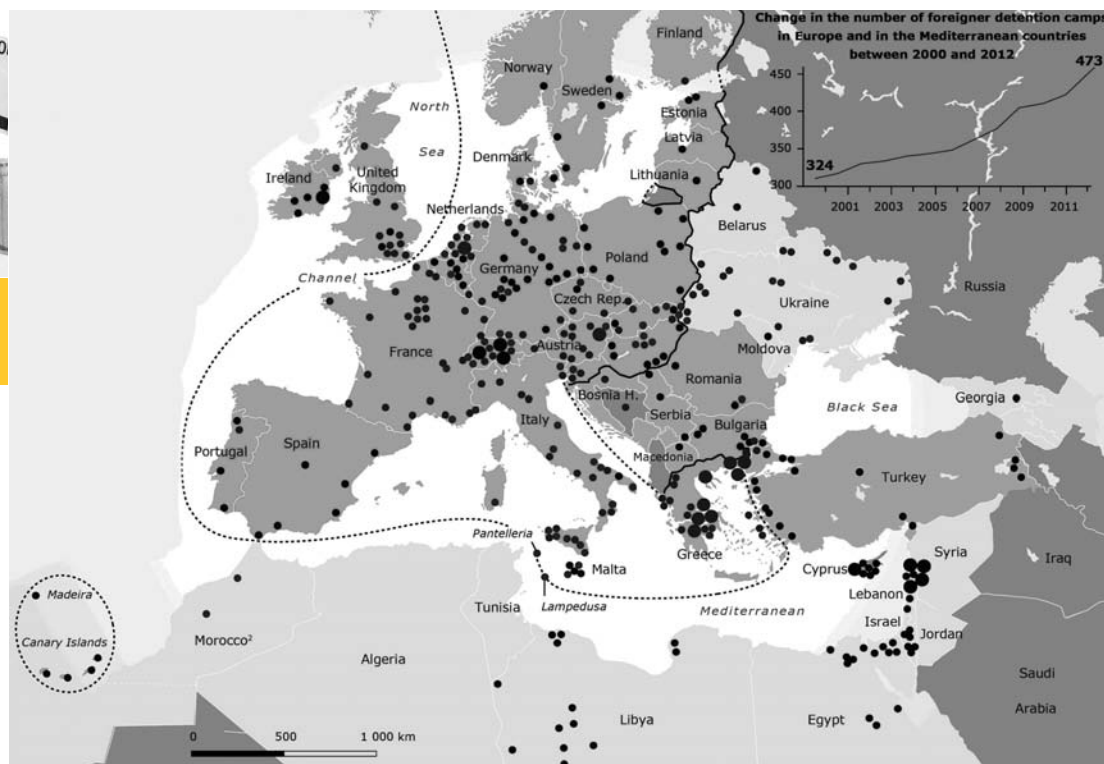
Και για να έρθουμε στο προκείμενο. Δομές σαν τα ΚΕ.Π.Υ και τα Κέντρα Κλειστής Φιλοξενίας προφανώς δεν είναι κάτι που προέκυψε από το πουθενά. Η δημιουργία τους φαίνεται να είναι ένα από τα αποτελέσματα της μακροχρόνιας προσπάθειας και πίεσης του ελληνικού κράτους να πείσει την Ευρωπαϊκή Ένωση να αναλάβει τη χρηματοδότησή του όσον αφορά το ζήτημα της μετανάστευσης και να ανοίξουν οι κρούνοι με το ζεστό ευρωπαϊκό χρήμα, ή για να το πούμε αλλιώς: να πληρώνει πλουσιοπάροχα το ελληνικό κράτος για να κάνει αυτό που έτσι και αλλιώς έκανε με πλούσια οφέλη για την πάρτη του.

Από τα πρώτα χρόνια λοιπόν της δεκαετίας του 2000 ήδη βλέπουμε, ταυτόχρονα με την πίεση για χρηματοδότηση, ισχνές προσπάθειες εκσυγχρονισμού έτσι ώστε να μπορεί ο κρατικός μηχανισμός να ανταπεξέλθει στις νέες αυξημένες του αρμοδιότητες. Το 2002 ψηφίζεται ο νόμος 366/2002 που αφορά την “Ιδρυση Κέντρου Προσωρινής Διαμονής Αιτούντων Άσυλο Αλλοδαπών Προσφύγων στην Αθήνα”. Ακόμη βέβαια το όλο πράγμα κινείται με έναν ταπεινό κρατικό προϋπολογισμό των 278.796 ευρώ και η όλη διαδικασία υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Το 2004 η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες (UNHCR) προτείνει τη δημιουργία “κέντρων υποδοχής” στα εσωτερικά σύνορα της Ε.Ε. με σκοπό “την αποσυμφόρηση των συστημάτων ασύλου”. Τρία χρόνια μετά, το 2007, ιδρύονται δύο “Κέντρα Φιλοξενίας Λαθρομεταναστών” στη Σάμο και στον Έβρο. Σημαντική καθυστέρηση θα έλεγε κανείς, αλλά είχε τη σημασία της. Το 2007 είναι κομβική χρονιά για τα όσα συζητάμε. Ο κρατικός προϋπολογισμός έχει ήδη ανέβει στα 3.100.000 και η ευθύνη για την ίδρυση και λειτουργία των Κέντρων από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας περνάει πλέον στο Υπουργείο Εσωτερικών. Τι πυροδοτήσε τέτοιες αλλαγές; Μάλλον το παρακάτω.

Από το 2007 η γκρίνια και η πίεση τόσο της Ελλάδας όσο και άλλων χωρών, όπως της Ιταλίας και της Ισπανίας, που έχουν μυριστεί ψητό στην υπόθεση “διαχείριση μεταναστευτικών ροών” φαίνεται ότι έχει αρχίσει να αποδίδει καρπούς, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του τμήματος “Home Affairs” δημιουργεί όχι ένα, αλλά τέσσερα Ταμεία: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υψηλών Τρίτων Χωρών, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Εξωτερικών Συνόρων, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιτροφών και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων. Και τα τέσσερα αυτά Ταμεία, με ενοποιημένο προϋπολογισμό που αρχικά έφτανε τα 4 δις ευρώ για την περίοδο 2007-2013 και τώρα έχει φτάσει τα 6,4 δις, αναλαμβάνουν μεταξύ άλλων να χρηματοδοτούν το συντριπτικό ποσοστό των δράσεων του ελληνικού κράτους όσον αφορά τη διαχείριση των μεταναστών. Και δε μιλάμε για λίγα λεφτά: στο πλαίσιο του προγράμματος “Αλληλεγγύη και Διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών” του 2007-2013, αρχικά εγκρίθηκε για την Ελλάδα το σεμνό ποσό των 148.000.000 ευρώ, ενώ έως σήμερα φαίνεται να έχει φτάσει περίπου τα 374.000.000 ευρώ. Ειδικά το Ταμείο Εξωτερικών Συνόρων, το οποίο χρηματοδοτεί έργα και δράσεις φύλαξης των εξωτερικών συνόρων των χωρών-μελών, έχει αναλάβει να καλύπτει τη

Χάρτης με διαφόρων τύπων στρατόπεδα συγκέντρωσης σε όλη την Ευρώπη και στις μεσογειακές χώρες. Στο διάγραμμα επάνω δεξιά παρατηρούμε μια αύξηση της τάξης του 146% από το 2000 έως το 2012. Με την πρώτη ματιά θα διαπιστώσουμε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη πύκνωση σε σχέση με την κουτσουλιιά που είναι. Να μη μας λένε ότι δεν πίνουν τόπο τα λεφτά των ευρωπαίων σε έργα ανάπτυξης και υποδομής.

μερίδα του λέοντος. Η αρχή που είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των ποσών αυτού του Ταμείου είναι η Οικονομική Διεύθυνση της Ελληνικής Αστυνομίας. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹ λοιπόν, οι μπάτσοι και το λιμενικό μέχρι σήμερα είχαν να λαμβάνουν:

το 2007	13.466.667,48	το 2011	40.919.759,87
το 2008	13.743.088,85	το 2012	44.745.804,00
το 2009	23.459.507,84	το 2013	44.033.646,00
το 2010	27.448.280,54		

Πολλά τα λεφτά που πέφτουν και σε ποσοστό 90% προσγειώνονται στα χέρια των μπάτσων. Η Ελληνική Αστυνομία, σε όποιο Υπουργείο και αν τη βρίσκουμε να υπάγεται κατά καιρούς, ήδη από το 2006 με σειρά Προεδρικών Διαταγμάτων² αναλαμβάνει όλο και πιο ξεκάθαρο και μεγαλύτερο θεσμικό ρόλο και έχει την αποκλειστική ευθύνη για τα διάφορα Κέντρα όσο και για την διαδικασία Ασύλου.

Με δεδομένο ότι έβαλαν το χέρι στην τσέπη, ήταν η σειρά των χρηματοδοτών να γκρινιάζουν σε αυτό το διεθνές παιχνίδι ανταλλαγής σπρωξιών. Έτσι το 2008 η Νορβηγία, η Δανία, η Σουηδία και η Ολλανδία αρνούνται να εφαρμόσουν την διεθνή νομοθεσία για επαναπροώθηση και η Ελλάδα απειλείται με έξοδο από τη Σένγκεν γιατί δεν τηρεί τους όρους της συμφωνίας και παραβιάζει κατάφορα τους νόμους περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η απάντηση; Να πως το έχετε κομπιά ο τότε Υπουργός Εσωτερικών Προκόπης Παυλόπουλος:

Είναι γνωστή η ιδιαιτερότητα της Ελλάδας λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Η Ελλάδα αποτελεί νοτιοανατολικό "συνοριοφύλακα" της Ε.Ε. Πρόκειται για ένα ρόλο ιδιαίτερα δύσκολο, σε μian εποχή μάλιστα που η ειρήνη δοκιμάζεται σκληρά στη Μ. Ανατολή... η Ευρώπη οφείλει να στηρίζει τις φτωχές χώρες για να μπορέσουν να κρατήσουν τους ανθρώπους τους στο έδαφός τους.... Τέτοιες πρωτοβουλίες [εννοεί τα δύο Κέντρα Φιλοξενίας του 2007, καθώς και δύο νέα του 2008] δεν είχαν, δυστυχώς, αναληφθεί πριν από το 2004, ώστε να εξασφαλισθεί κοινοτική βοήθεια προς την κατεύθυνση αυτή, όπως σήμερα. Σήμερα η Ελλάδα διεκδικεί -και θα πάρει- από την Ε.Ε. τους πόρους που της αναλογούν. Κατά τα λοιπά, θα ήθελα να επισημάνω ότι η εκπλήρωση των υποχρεώσεών μας έναντι των μεταναστών ουδέποτε τέθηκε, ούτε πρόκειται να τεθεί, σε οικονομική βάση... Παρ' όλ' αυτά, ενώ είμαστε η τέταρτη χώρα -μετά τη Σουηδία, την Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο- στην υποβολή αιτημάτων ασύλου, αναλογικά με τις χώρες αυτές, η χρηματοδότησή μας από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσφύγων είναι χαμηλή. Όπως προανέφερα, όμως, διεκδικούμε δυναμικά την αύξηση της χρηματοδότησης, την οποία είμαι βέβαιος ότι θα επιτύχουμε.³

Πίσω από τον εξώφθαλμο σουρρεαλισμό αυτών των δηλώσεων, το μήνυμα προς την Ε.Ε. ήταν σαφές: Άμα θέλετε να γίνεται η δουλειά σας, ρίχτε περισσότερα λεφτά.

Το 2009 το ελληνικό κράτος συνεχίζοντας την γνωστή τακτική του, στη διάσχεψη για το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο "επέμεινε στην αναγνώριση από την Ε.Ε. της ιδιαιτερότητας των τεσσάρων μεσογειακών χωρών, που η γεωγραφική τους θέση τις καθιστά πύλες εισόδου για μετανάστες και πρόσφυγες από Αφρική και Ασία" και "πρότεινε το Ευρωπαϊκό Υποστηρικτικό Γραφείο Ασύλου να ιδρυθεί στην Ελλάδα".⁴ Το 2010 κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το Άσυλο και τη διαχείριση των Μεταναστευτικών Ροών. Ήταν το πρώτο ολοκληρωμένο σχέδιο που κατέθετε ποτέ η Ελλάδα και βασιζόταν σε ένα "action plan" με πέντε άξονες: α) δημιουργία τριών Κέντρων Πρώτης Υποδοχής μέχρι τα τέλη του 2011, β) δημιουργία νέας υπηρεσίας Ασύλου, γ) δημιουργία δομών για την υποστήριξη των ευπαθών ομάδων (δηλαδή στρατόπεδα κράτησης ανηλίκων), δ) δημιουργία Κέντρων Κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών και ε) βελτίωση των επιδόσεων της χώρας στις εθελούσιες επιστροφές. Πολύ φανφάρα, αλλά στην ουσία τίποτα το καινοτόμο. Απλά έβαζε σε τάξη τις έως τότε πρακτικές του.

Εντός του έτους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επικύρωσε το σχέδιο, δέχτηκε να γίνει στον Πειραιά το πρώτο πανευρωπαϊκό παράρτημα της FRONTEX και (καθόλου ασήμαντο γεγονός) να αυξήσει τη στήριξή της. Τον Δεκέμβριο του 2010 ο τότε Υπουργός Προστασίας του Πολίτη Χρήστος Παπουτσης κατέθεσε νομοσχέδιο στο οποίο, αφού εξηκούσε ότι:

Κατά τα προαναφερόμενα στάδια, ο αλλοδαπός κρατείται είτε σε αστυνομικά κρατητήρια, είτε σε Ειδικούς Χώρους Παραμονής Αλλοδαπών. Οι χώροι αυτοί (οι οποίοι ουδέποτε θεσμοθετήθηκαν τυπικά...) ...φυλάσσονται από την αστυνομία, δεν υπάγονται σε καμία δομή... Τα βασικότερα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο είναι: α) η έλλειψη πρόβλεψης για διαδικασίες έγκυρης πιστοποίησης της ταυτότητας των λάθρα εισερχομένων αλλοδαπών και εντοπισμού των ατόμων που πραγματικά χρήζουν διεθνούς ή εθνικής προστασίας βάσει των γενικών αρχών του ανθρωπιστικού δικαίου και των διεθνών συμφωνιών που δεσμεύουν τη Χώρα. β) η έλλειψη πρόβλεψης για επαρκές χρονικό διάστημα συλλογής πληροφοριών για τα πρόσωπα αυτά, τόσο μέσω των αστυνομικών διαύλων συνεργασίας όσο και μέσω διαδικασιών εκούσιας παροχής στοιχείων.⁵

στη συνέχεια προέβλεπε την ίδρυση των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής για όσους συλλαμβάνονται εντός των συνόρων "όπου θα εξακριβώνεται η ταυτότητα, το ι-

1. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/financing/fundings/mapping-funds/countries/greece/index_en.htm

2. Στο Προεδρικό Διάταγμα 80/2006 η ΕΛ.ΑΣ υπάγεται στο Υπ. Δημοσίας Τάξεως. Στο Π.Δ 90/2008 υπάγεται στο Υπ. Εσωτερικών, όπως και στο Π.Δ 81/2009. Σε όλα ο ρόλος της όμως είναι κεντρικός. Αν συγκρίνουμε τώρα αυτά τα διατάγματα με το Π.Δ. 366/2002 που δεν αναφέρεται πουθενά η Ελληνική Αστυνομία θα καταλάβουμε το μέγεθος της θεσμικής της αναβάθμισης. Προσοχή εδώ, αγαπητοί αναγνώστες. Αυτό δε σημαίνει ότι πριν δεν διαχειριζόνταν το ζήτημα των μεταναστών εργατών οι μπάτσοι. Απλά γίνονταν πιο άτυπα, με άλλους όρους και σε πολλές περιπτώσεις χωρίς να φαίνεται. Για παράδειγμα, τα διάφορα κρατητήρια, στων οποίων τη θαλαπώρη πέρναγαν μήνες και μήνες χιλιάδες μετανάστες, δεν φαίνονταν πουθενά. Θυμίζουμε ότι ο οργανωτικός "εξορθολογισμός" της

διαχείρισης των μεταναστών εργατών βασικό του ζήτημα έχει όχι μόνο την καλύτερη οργάνωση αλλά, κυρίως, τα εκατομύρια των Ταμείων της Ε.Ε.

3. Ενήμερωτικό σημείωμα του Υπουργού Εσωτερικών με θέμα "Επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε και έλεγχος της παράνομης μετανάστευσης κ.τ.λ." Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008. Το βρήκαμε αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

4. "Διάσχεψη για άσυλο-μετανάστευση", Καθημερινή, 15/01/2009.

5. Ν.3907. Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ "σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη - μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών" και λοιπές διατάξεις. (ΦΕΚ: 7 Α'/26.01.2011).

Χάρτης του ελλαδικού χώρου συνοδεύει τις ανακοινώσεις για νέα στρατόπεδα συγκέντρωσης με διαφορετικές ονομασίες που δεν διαφοροποιούν καθόλου τη λειτουργία τους.

στορικό και η εν γένει κατάσταση τους, θα τους παρέχονται οι πρώτες υπηρεσίες υποδοχής, θα διαπιστώνονται οι ιδιαίτερες ανάγκες και το νομικό τους καθεστώς και, ανάλογα με τα στοιχεία που θα συλλέγονται, θα αποφασίζεται και η περαιτέρω μεταχείρισή τους από την πολιτεία”.

Θεσμοθέτηση, καλύτερος έλεγχος και καταγραφή λοιπόν. Κοινώς είτε σε πιάσουν στα σύνορα, είτε στο κέντρο της Αθήνας η πρώτη στάση δε θα είναι πια κάνα τυχαίο κρατητήριο που παίζει συνωστισμός και οι κακόμοιροι οι μπάτσοι δεν μπορούν να κάνουν καλά τη δουλειά τους, αλλά τα ΚΕ.Π.Υ. Η παραμονή δε στη θαλωρή τους, ενώ τυπικά ορίζεται σε 15 ημέρες, μπορεί να επεκταθεί ως και τη διάρκεια ενός έτους.

Για όσους δεν απέκτησαν ακόμη σαφή εικόνα, να το κάνουμε λιανά. Το ελληνικό κράτος αφού γκρίνιαξε, κλάφτηκε και κωλοτρίφτηκε διά διαφόρων αντιπροσώπων αφού έκανε εμπράκτως κατανοητό ότι, όσες καταδίκες και να φάει, αν δεν πέσουν ευρωπαϊκά μπικικίνια η διαχείριση των μεταναστών θα παραμένει θεσμικά, νομικά, ανθρωπιστικά και πρακτικά ελλιπής, μόλις άρχισε να ρέει το χρήμα, έβαλε μπρος -όχι με τίποτα τρελλούς ρυθμούς, είναι η αλήθεια- τον “εξορθολογισμό” της διαχείρισης των μεταναστών εργατών στην επικράτειά του.

Τον Ιανουάριο του 2011 το προτεινόμενο νομοσχέδιο έγινε νόμος (3907/2011). Όσο για τις Υπηρεσίες Ασύλου και Πρώτης Υποδοχής υπάχθηκαν και οι δύο στο Υπουργείο... (καλά το μαντέψατε) Προστασίας του Πολίτη. Με τέτοιες αναβαθμίσεις η αρμόδια επίτροπος κ. Μάλμστρομ που επισκέφτηκε τα φιλόξενα χώματα της Ελλάδας ένα μήνα μετά και διαπίστωσε ιδίοις όμμασι τη βελτίωση, είχε τα καλύτερα να πει. Έτσι, τον Μάιο του 2011, με νέο αέρα στα πανιά του και πιστός στις δεσμεύσεις προς την Ε.Ε. ο κ. Παπουτσής εξήγγειλε την δημιουργία 15 νέων Κέντρων Κράτησης και Πρώτης Υποδοχής ανά την Ελλάδα, εκ των οποίων τα περισσότερα θα ήταν σε υπάρχοντα κτίρια και παλιά στρατόπεδα.⁶ Κατόπιν έβαλε μπροστά το μέγα τούτο έργο ακολουθώντας τις επιταγές του αθάνατου ελληνικού δαιμονίου: μετονόμασε σε κέντρα κράτησης τρία κρατητήρια στην Αττική και άλλες τέσσερις τρώγλες στην υπόλοιπη Ελλάδα που χρησιμοποιούνταν εδώ και χρόνια για το στοιβάγμα μεταναστών. Εξυπακούεται ότι έξι μήνες αργότερα, τα μόνα κέντρα στη λίστα που ήταν σε λειτουργία εξακολουθούσαν να είναι μόνο όσα προϋπήρχαν των εξαγγελιών. Περιέργο; Καθόλου. Ας θυμίσουμε ότι οι μπάτσοι πράττουν αυτό το θεάρεστον έργο του να μαντρώνουν περιοδικά τους παρανομοποιημένους εργάτες για πάνω από δύο δεκαετίες. Μηχανισμός υπήρχε και πριν τα μύρια. Άτυπος, αφανής, βρώμικος, αλλά η δουλειά γινόταν. Εντάξει, τώρα που μεγαλοπιαστήκαμε, θα ασβεστωθούν τα στρατόπεδα και θα πάρουν επίσημη ονομασία, θα μπούν κάμερες και θα υπάρχει ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής, οι μπάτσοι και οι σεκιουριτάδες θα βλέπουν ματς σε LCD τηλεοράσεις, θα αυξηθούν τα προκάτ και τα κοντέινερ, σταδιακά θα χτίζονται ή θα βρίσκονται και άλλοι χώροι, οι υποδομές θα αυξάνονται, ο μηχανισμός θα γιγαντώνεται και το μοίρασμα των εκατομμυρίων θα συνεχίσει απρόσκοπτα, ξεκινώντας από τα ανώτατα στελέχη Υπουργείων έως τα πολυπληθή κοράκια των “τοπικών κοινωνιών”. Παρόλα αυτά οι μετανάστες θα συνεχίσουν να τρώνε (υπερκοστολογημένο) ρύζι με ζύλο και θα περιμένουν την απέλαση ή την επιστροφή σε ό,τι κωλοδουλειά τους επιφυλάσσει ο πάτος της ταξικής πυραμίδας.

Στις αρχές του 2012 αποφασίστηκε για αυτό το χρόνο και για κάθε επόμενο (τουλάχιστον μέχρι το 2020 που ισχύει το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για χρηματοδότηση) να συμβάλει και το κράτος από τον κορβανά του με το ευτελές ποσό των

3.200.000 στην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής. Ταυτόχρονα αναγγέλθηκε και η δημιουργία 14 νέων χώρων. Στη συνέχεια ο διάδοχος Υπουργός Προ-Πο κ. Χρυσόχοϊδης και οι κολαούζοι του πήραν σεργιάνι τα κανάλια για να διαφημίσουν το εμπόρευμα. Γιατί, καλά και άγια τα ευρωπαϊκά κονδύλια και χωρίς αυτά δεν κάνουμε, αλλά για να τρέξει ο “εξορθολογισμός” έπρεπε να κινηθεί το χρήμα, να γίνει αναδιανομή, να γίνουν προσφορές, παζάρια, να φάει το πόπολο. Τα παρακάτω αποσπάσματα δύο διαδοχικών συνεντεύξεων μάς δίνουν μια εικόνα για τον τρόπο που διεξαγόταν ο διάλογος μεταξύ του ελληνικού κράτους και των διαφόρων υποψηφίων φέρε-ζεστό-ευρω-χρήμα αποδεκτών:

ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: ...είναι πολύ σημαντικό θέμα οι χώροι κράτησης για να μπορέσουμε να λύσουμε το θέμα της λαθρομετανάστευσης. Επιτρέψτε μου αυτό να το λέω με τέτοια βεβαιότητα,... Λαθρομετανάστευση δίχως χώρους κράτησης δεν επιλύεται.

ΔΗΜ: Στους κατοίκους της Κοζάνης θα πρέπει να το πείτε αυτό και το λέω αυτό γιατί και σεις ξέρετε πολύ καλά ότι ήδη έχουν καταλάβει το στρατόπεδο. Εδώ δημιουργείται ένα ερώτημα, εάν υπάρχουν οι συνθήκες γιατί τίθεται θέμα από τους κατοίκους της Κοζάνης ότι δεν υπάρχουν οι συνθήκες, ότι δεν έχουν γίνει διάλογοι με την τοπική κοινωνία...;

ΥΦ: ... θέλω να σας ενημερώσω ότι τα χρήματα με τα οποία θα αναγερθούν αυτά τα κέντρα, είναι όλα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά συνέπεια το ξέρουμε όλοι μας ότι όποιο έργο γίνεται με χρηματοδότηση και μάλιστα σε βαθμό 100% από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει απόλυτες προδιαγραφές,... Να δούμε από την άλλη πλευρά τι σημαίνει αυτό για τη τοπική κοινωνία και για κάθε τοπική κοινωνία, η ίδρυση ενός τέτοιου χώρου. Καμία επίπτωση στον αστικό ιστό της περιοχής. Από την άλλη πλευρά ισχυρά ανταποδοτικά οφέλη. Σας λέω 1000 άτομα. 1000 άτομα κατά μέσο όρο θέλουν την ημέρα, 20 ευρώ το κάθε άτομο, διατροφή και στοιχειώδη έξοδα για την συντήρησή του. Είναι 20.000 ευρώ την ημέρα στην τοπική περιοχή. 600.000 ευρώ το μήνα. 600.000 ευρώ το μήνα σε μία περιοχή η οποία μαστίζεται από την ανεργία και τη φτώχεια, είναι ένα σημαντικό ανταποδοτικό όφελος.⁷

Έτσι διαλαλούσε την πραγματικότητα του το Υπουργείο. Έχουμε λεφτά απ' την Ευρώπη και μοιράζουμε για όποιον ενδιαφέρεται να μπει στο κόλπο. Βέβαια οι ενδιαφερόμενοι που καταλάβαιναν ότι όσο πιο σκληρό το παζάρι τόσο περισσότερα τα “ανταποδοτικά οφέλη” δεν χαριζόνταν έτσι εύκολα

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ: ...Εσείς κα Ορφανίδου, είστε η πρώτη περιοχή που και μέσω του φορέα, δηλαδή του Δήμου, σηκώσατε μπαίρακι, είπατε “δε θέλουμε παιδιά, μας συγχωρείτε, δε μας ρωτήσατε, διαφωνούμε”. Έτσι δεν είναι; ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΒΟΪΟΥ: Δεν είναι ακριβώς έτσι. Δεν ήταν ένα “όχι” στείρο και ξερό, το έχουμε αιτιολογήσει άπειρες φορές και εξηγήσαμε τους λόγους. Γιατί λέμε ότι πρώτον δεν επιλύεται το πρόβλημα έτσι σπασμωδικά και προ των εκλογών και ότι δε στοχοποιούμε μια περιοχή χωρίς να επιλύουμε ουσιαστικά κανένα πρόβλημα...

...ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ: Είναι όπως προανέφερα, χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αφορά τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής, τις νέες Υπηρεσίες Ασύλου. Ολόκληρο το πρόγραμμα επιχείρησης είναι με χρήματα ευρωπαϊκά.

...ΔΗΜ.: Κυρία Ορφανίδου... να σας ρωτήσω συγκεκριμένα: Εσείς, παρ' ότι

μου στην εκπομπή ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ ΣΤΗ NET στις 24/3/2012. Το βρήκαμε αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

6. “15 μονάδες για μετανάστες σε όλη την Ελλάδα”, Ελευθεροτυπία, 20/5/2011.

7. Σημεία Συνέντευξης του Υφυπουργού Προστασίας του Πολίτη κ. Ελευθέριου Οικονό-

έχετε το αυτονόητο κίνητρο ότι η περιοχή θα τονωθεί οικονομικά, έτσι λέει η κυβέρνηση, γιατί αντιδράτε; Μπορείτε να μας πείτε τι φοβάστε;

ΔΗΜ. ΒΟΪΟΥ: Κοιτάξτε, δε θα μπω καν στ' ανταποδοτικά πλέον γιατί θεωρώ ότι ήταν το τυρί στη φάκα για την τοπική κοινωνία η οποία ευτυχώς δεν τσίμπησε. Θέλουμε ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα. Θέλουμε ανάπτυξη.

...Κύριε Υπουργέ, το κέντρο που θέλετε να δημιουργήσετε είναι μια ανάσα από τα σπίτια μας, στα 100 μέτρα και εγώ τουλάχιστον με τους συντοπίτες που μιλάω κάθε μέρα, και εγώ η ίδια σαν πολίτης Βοίου, δε θέλω πίσω από κάγκελα του ΝΑΤΟ να βλέπω δυστυχισμένες υπάρξεις που να περνάνε τα παιδιά μας και ν' αναρωτιούνται για ποιο λόγο αυτοί οι άνθρωποι κρατούνται.

...Ξεκάθαρα δήλωσα ότι η θέση μας είναι ότι θέλουμε ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα και ανάπτυξη στην τουριστική προβολή του τόπου μας.

...ΥΦ.: Επειδή αναφέρει συνεχώς η κυρία δήμαρχος τα ανταποδοτικά οφέλη ως το τυρί στη φάκα, το κέντρο για να λειτουργήσει με προδιαγραφές που πρέπει να λειτουργήσει, θέλει 1.000 ανθρώπους. Αυτό σημαίνει 1.000 θέσεις εργασίας.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ: Για κάθε 3.000 μετανάστες θέλουμε 1.000 θέσεις εργασίας;

ΥΦ.: Είναι προϋπόθεση για να λειτουργήσει το κέντρο.

ΔΗΜ.: Εδώ απολύεται κόσμος, κύριε Όθωνα, εσείς θα προσλαμβάνετε;

ΥΦ.: Μα, αφού τα λειτουργικά έξοδα τα αναλαμβάνει το ευρωπαϊκό πρόγραμμα, κύριε Οικονομέα. Αλλού θα είναι 800, αλλού θα είναι 900. Δεν είναι ότι δίνεται ως κίνητρο μόνο για να δεχθούν το κέντρο. Είναι προϋπόθεση για να λειτουργήσει το κέντρο. Από κει και πέρα, για την τοπική οικονομία και κοινωνία στη σημερινή κατάσταση είναι σημαντικό ότι θα υπάρξουν κάποιες θέσεις εργασίας για εταιρείες security, σίτισης, καθαριότητας, που μπορούν ν' αποσολήσουν κόσμο.⁸

Το τι ακριβώς εννοούσε η δήμαρχος με την πιπίλα της ανάπτυξης και πόσο "ενάντια" ήταν η τοπική κοινωνία μπορούμε να το καταλάβουμε αν δούμε τις αντιδράσεις στο ακριτικό χωριό Σάπες όταν ανακοινώθηκε ότι θα κλείσει το κοντινό στρατόπεδο συγκέντρωσης. Να τι έγραφε μεταξύ άλλων σε επιστολή του στον Υπουργό ο τοπικός δήμαρχος:

...Σας επισημαίνουμε ότι τόσο το Κέντρο Φύλαξης Παράνομων Μεταναστών που βρίσκεται στη Βέννα Ροδόπης, όσο και το Τμήμα Συνοριακής Φύλαξης Σαπών, απασχολούν υπαλλήλους μόνιμους κατοίκους του δήμου μας και με την παρουσία τους, τονώνουν την τοπική μας οικονομία, σε μια περιοχή η οποία με στατιστικά στοιχεία έχει χαρακτηριστεί ως η πιο υπανάπτυκτη περιοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης...

Το να φτάνουμε στο σημείο να ανησυχούμε για το κλείσιμο μιας δομής υπηρεσίας όπως είναι ένα Κέντρο Κράτησης... καταλαβαίνετε ότι για μας είναι ουσιώδες θέμα η παραμονή του.

Κύριε Υπουργέ, παρακαλώ να αποσύρετε από τον σχεδιασμό σας, κάθε σκέψη για κλείσιμο του Κέντρου Κράτησης Παράνομων Μεταναστών στη ένα Ροδόπης για το οποίο ζητάμε επιπλέον την ανακατασκευή του και την επέκτασή του και φυσικά να μην επιτρέψετε την μεταφορά ή υποβάθμιση του Τμήματος Συνοριακής Φύλαξης Σαπών, γιατί μια τέτοια ενέργεια θα εντείνει το ήδη τεταμένο κλίμα που υπάρχει μεταξύ των κατοίκων του δήμου και θα μας οδηγήσει ως δημοτική αρχή σε μια άνευ προηγουμένου κινητοποίηση, η οποία δεν εγγυόμαστε ότι θα έχει καλή κατάληξη.⁹

Γκρίνια και απειλές για να μην έρθουν τα στρατόπεδα, γκρίνια και απειλές για να μη φύγουν. Έτσι γίνεται το αλισβερίσι. Πάντως πολύ πριν τα κονδύλια της Ε.Ε φτάσουν σε τέτοια δυσθεώρητα ύψη που να προκαλούν διαρροές σιέλου σε κρατικούς και τοπικούς παράγοντες και να εμπνέουν αυτή την ευγενή άμιλλα για το ποιος θα χώσει τα μούτρα του στην πίτα, οι τοπικές κοινωνίες ξέρανε πώς δουλεύει το σύστημα. Σε αναφορές που βρίσκουμε για την ευρύτερη περιοχή του Έβρου, για παράδειγμα, τα χρήματα πήγαιναν από το Υπουργείο στην Νομαρχία η οποία αναλάμβανε την ευθύνη για τη σίτιση, την προμήθεια βασικών υλικών υγιεινής, την απολύμανση και τον καθαρισμό των χώρων. Κατόπιν η Νομαρχία ανέθετε με συμβόλαιο όλα τα παραπάνω σε τοπικές επιχειρήσεις και μαγαζάτορες. Το κόστος του εγκλεισμού κατά τα λεγόμενα των ντόπιων και των "αρμοδίων" ήταν υψηλό. Μόνο το κόστος της σίτισης ανά άτομο καθημερινά ανέβαινε από τα 5,8 ευρώ¹⁰ στα 7-8 όταν το αναλάμβανε η Νομαρχία και σε ορισμένες περιπτώσεις έφτανε τα 11 ευρώ.¹¹ Από το στρατόπεδο της Βέννας δε, σύμφωνα με κλαιγόμενο μαγαζάτορα, κωνομά-

8. Σημεία Συνέντευξης του Υφυπουργού Προστασίας του Πολίτη Μανώλη Όθωνα στην εκπομπή "Κοινωνία Ώρα MEGA" του MEGA στις 28-3-2012 για τη δημιουργία κέντρων κράτησης και φιλοξενίας μεταναστών. Το βρήκαμε αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

9. Την επιστολή βρήκαμε στην ολόφρεσκια έκδοση του Antifa Scripta Σχεδόν Αόρατοι, 2013.

10. Μίνιμουμ κόστος που ορίζεται από νόμο της δεκαετίας του 1980 για τους τρόφιμους φυλακών.

11. Hellenic League for Human Rights 11.12.2009

12. www.youtube.com/watch?v=lbkUr4CpSBk.

γανε ούτε λίγο ούτε πολύ "30 μαγαζιά άμεσα και άλλα 30 έμμεσα".¹² Πολύ πιο νότια, στο Αγαθονήσι, αυτό το σιχαμένο δείγμα ντόπιας πανίδας διαθέτει απύθμενο θράσος. Να τι λέει ο Γιάννης Κοπανιάρης, ταβερνιάρης που κωνομάει κάθε μέρα 580 ευρώ για να μαγειρεύει ρύζι στους 100 έγκλειστους μετανάστες: "Εγώ δεν ήμουν ρατσιστής, τώρα είμαι ο μεγαλύτερος"... "Τους κάνω κάθε μέρα ρύζι, που είναι το αγαπημένο τους φαγητό, και τσάι - πίνουν πολύ τσάι".¹³ Σκατά στον τάφο σου κυρ-Γιάννη.

Αλλά ας αφήσουμε τους σκατορατσιστές αυτού του τόπου που τελειωμό δεν έχουν και ας προχωρήσουμε την ιστορία μας.

Τον Ιούλιο του 2012, μετά τις εκλογές (θυμάστε: αυτές που 400.000 συμπολίτες μας έριξαν δαγκωτό Χρυσή Αυγή) ο νέος Υπουργός Προ-Πο, κ. Δένδιας σε έναν παροξυσμό πλειοδότησης προανήγγειλε τη λειτουργία 25 Κέντρων Πρώτης Υποδοχής ανά την Ελλάδα μέσα στους επόμενους 12 μήνες συνεχίζοντας την πολιτική του προκατόχου του.¹⁴

Δύο μήνες αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 2012 "θεσπίστηκαν αλλαγές στους εφαρμοστικούς κανόνες των ταμείων, έπειτα από ελληνική πρωτοβουλία, ώστε να διευρυνθεί η δυνατότητα αξιοποίησής τους και σε δράσεις που μέχρι πρότινος δεν καλύπτονταν. Στο εξής, τα ταμεία επιστροφών και συνόρων θα καλύπτουν και τα τρέχοντα έξοδα των κέντρων κράτησης μεταναστών, όπως και άλλων επιχειρήσεων, ενώ μέχρι τώρα χρηματοδοτούσαν κυρίως υποδομές και βασικά έξοδα". Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να αυξήσει την χρηματοδότηση κατά 40% φτάνοντας έτσι περίπου στα 500.000.000 ευρώ για τα έτη 2014-2020 και δρομολογήθηκε "η ένταξη του ταμείου προσφύγων στην αρμοδιότητα του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, δημιουργώντας έτσι ένα υπερ-υπουργείο στον τομέα διαχείρισης όλων των πτυχών που αφορούν ζητήματα ασύλου και μετανάστευσης στην ελληνική επικράτεια".¹⁵ Το πιάσατε το υπονοούμενο: το ελληνικό κράτος πρότεινε την καταπληκτική ιδέα να αποποιηθεί πλήρως το ρόλο του χρηματοδότη για να μπορεί να αφοσιωθεί πλήρως στο ρόλο του μπάτσου, το αίτημά του έγινε δεκτό και πήρε και μποναμά καμιά 150άρα μύρια. Και ποιος θα τα διαχειριζόταν όλα αυτά; Οι μπάτσοι. Όμορφος κόσμος, αγγελικά πλασμένος.

Τον Μάρτιο του 2013 άρχισε να λειτουργεί το πρώτο ΚΕ.Π.Υ στην Ορεστιάδα Έβρου και τον Σεπτέμβριο που μας πέρασε άνοιξε και το δεύτερο στο πρώην στρατόπεδο "Παπαρδέλη" στη Λέσβο. Εντάξει, μπορεί να εξαγγέλλονται 25 και μετά από ένα χρόνο να λειτουργούν δύο αλλά είπαμε: αργά αλλά σταθερά. Και απ' ό,τι φαίνεται έπεται συνέχεια, διότι... είναι πολλά τα λεφτά Άρη.

Για να συνοψίσουμε: Από το 2002 και ύστερα, το ελληνικό κράτος με γκρίνια και πιέσεις γίνεται σταδιακά ο αποδέκτης όλο και μεγαλύτερων ποσών από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη για να "διαχειρίζεται" τους μετανάστες εργάτες που πέφτουν στα χέρια του. Βρωμοδουλειά με τεράστια οφέλη τόσο για αυτό όσο και για τα υπόλοιπα κράτη. Στα πλαίσια αυτής της συμφωνίας ο κρατικός μηχανισμός εκσυγχρονίζεται, οργανώνεται και εξαγγέλλει: κυρίως εξαγγέλλει, διότι με κάθε εξαγγελία πέφτει και ζεστό παραδάκι. Έτσι, παλιά στρατόπεδα μετονομάζονται σε Κέντρα, ό,τι νά 'ναι, αποθήκες καλωπίζονται και "οικίσκοι"¹⁶ αγοράζονται. Και μέσα σε όλα και πάνω από όλα οι μπάτσοι. Δεν μας φαίνεται καθόλου περίεργο. Το λέμε καιρό τώρα ότι η ελληνική αστυνομία αναλαμβάνει όλο και πιο διευρυμένα τη διαχείριση της κοινωνικής αναπαραγωγής της εργατικής τάξης τούτης της κωλοχώρας -με μπλε ταυτότητα ή χωρίς- με στρατιωτικούς όρους. Με τέτοιο αναβαθμισμένο ρόλο και τέτοιο τιτάριο έργο στα χέρια της, τι το πιο φυσιολογικό απ' το να γίνει και ο κύριος παίκτης στην αναδιανομή αυτών των τεράστιων χρηματικών ποσών που εισρέουν στην ελληνική κοινωνία; Πάνω, κράτος και μπάτσοι λοιπόν και κάτω τί; Κάτω οι ρατσιστές παντός είδους. Γύρω από τα εκατομμύρια που με τόσο "κόπο" εξασφαλίζει το ελληνικό κράτος υπάρχει ένα πολύπλοκο και πολυπληθές δίκτυο μεγάλων και μικρών αποδεκτών που όσο αυξάνεται η χρηματοδότηση τόσο αυτό θα γιγαντώνεται. Ανάπτυξη και υποδομές που έλεγε και η κυρία δήμαρχος Βοίου. Ή, αλλιώς, άλλος ένας τρόπος, πέραν των παραδοσιακών (ξέρετε... απλήρωτη εργασία, εξαναγκαστική πορνεία και άλλα τέτοια πολλά), να βγάλουν λεφτά τα μικρά και μεγάλα αφεντικά αυτού του κωλοτόπου στις πλάτες των μεταναστών εργατών.

Σε αυτή την σύντομη ιστορία, αν και προσπαθήσαμε να σκιαγραφήσουμε την αρχή της, ή τουλάχιστον κάποιες αφετηρίες της, το τέλος δεν φαίνεται να είναι στο ορατό μέλλον. Έτσι κι αλλιώς τέτοιες ιστορίες θα πρέπει να τις βλέπουμε πάντα σε εξέλιξη, ως κομμάτια μιας μεγαλύτερης ιστορίας: αυτής των μεταναστών εργατών στην Ελλάδα. Και αυτή με τη σειρά της δεν είναι παρά ένα μικροσκοπικό θραύσμα της ιστορίας της ταξικής πάλης.

13. "Αγαθονήσι- Αποστολή Η "μπίζνα" των λαθρομεταναστών", Περιοδικό "Κ" της Καθημερινής, 18/6/2009.

14. "25 κέντρα υποδοχής μεταναστών σε δώδεκα μήνες", Καθημερινή, 12/07/12. Ο τονισμός δικός μας.

15. "Πεντακόσια εκατ. ευρώ από την Ε.Ε. για τον έλεγχο της μετανάστευσης", Καθημερινή, 14/3/2013.

16. Από ό,τι καταλάβαμε, έτσι αποκαλούνται σε επίσημα έγγραφα τα προκάτ και τα κωτίνερα.